

РЕСПУБЛІКАНСЬКА ОЛІМПІАДА З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ – 2026
9 клас

Прочитайте уважно уривок поезії Тараса Шевченка і виконайте завдання.

На вічну пам'ять Котляревському

Сонце гріє, вітер віє
З поля на долину,
Над водою гне з вербою
Червону калину,
На калині одиноке
Гніздечко гойдає.
А де ж дівся соловейко?
Не питає, не знає.
Згадай лихо, та й байдуже...
Минулось... Пропало...
Згадай добре – серце в'яне,
Чому не осталось?
Отож гляну та згадаю:
Було, як смеркає,
Защебече на калині –
Ніхто не минає.
Чи багатий, кого доля,
Як мати дитину,
Убирає, доглядає,
Не мине калину.
Чи сирота, що до світа
Встає працювати,
Опиниться, послухає,
Мов батько та мати
Розпитують, розмовляють, –
Серце б'ється, любо...
І світ Божий як Великдень,
І люди як люди! [...]

**Недавно, недавно у нас в Україні
Старий Котляревський отак щебетав;
Замовк, неборака, сиротами кинув
І гори, і море, де перше витав,
Де ватагу пройдисвіта
Водив за собою, –
Все осталось, все сумує,
Як руїни Трої.
Все сумує – тільки слава**

Сонцем засіяла,
Не вмере кобзар, бо навіки
Його привітала.
Будеш, батьку, панувати,
Поки живуть люди;
Поки сонце з неба сяє,
Тебе не забудуть!

Праведная душе, прийми мою мову
Не мудру, та щиру, прийми, привітай.
Не кинь сиротою, як кинув діброви,
Прилини до мене хоть на одно слово
Та про Україну мені заспівай.
Нехай усміхнеться серце на чужині,
Хоть раз усміхнеться, дивлючись, як ти
Всю славу козацьку за словом єдиним
Переніс в убогу хату сироти.
Прилинь, сизий орле, бо я одинокий
Сирота на світі, в чужому краю.
Дивлюся на море широке, глибоке,
Поплив би на той бік – човна не дають.
Згадаю Енея, згадаю родину,
Згадаю, заплачу, як тая дитина.
А хвилі на той бік ідуть та ревуть.
А може, я й темний, нічого не бачу,
Злая доля, може, по тім боці плаче,
Сироту усюди люде осміють.
Нехай би сміялись, та там море грає,
Там сонце, там місяць ясніше сія,
Там з вітром могила в степу розмовляє,
Там не одинокий був би з нею й я.
Праведная душе, прийми мою мову
Не мудру, та щиру, прийми, привітай.
Не кинь сиротою, як кинув діброви,
Прилини до мене хоч на одно слово
Та про Україну мені заспівай.

	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	3	3
4	<p><i>До виділених слів самостійно доберіть і запишіть:</i></p> <p>а) антоніми: Було, як смеркає – _____; Нехай усміхнеться серце – _____; Злая доля – _____.</p> <p>б) синоніми: Згадай лихо – _____; Сонцем засіяла – _____; Замок, неборака – _____.</p>	L 0 1 2 3 L 0 1 2 3	L 0 1 2 3 L 0 1 2 3
5	<p><i>Визначте художні засоби, які використано в уривку.</i></p> <p>А. «Серце в'яне». Б. «Серце усміхнеться». В. «І світ Божий як Великдень». Г. «Старий Котляревський». Ґ. «А де ж дівся соловейко?».</p> <p>1. Епітет – _____; 2. Метафора – _____; 3. Порівняння – _____; 4. Риторичне запитання – _____; 5. Уособлення – _____.</p>	L 0 1 2 3 4 5	L 0 1 2 3 4 5
6	<p><i>Поясніть, як ви розумієте значення сталих виразів.</i></p> <p>Кинути сиротою – _____ _____</p> <p>Співати, як соловей – _____ _____</p> <p>Співати для душі – _____ _____</p>	L 0 1 2 3	L 0 1 2 3

9	<p>На місці крапок вставте пропущені літери, запишіть слова, знімаючи дужки.</p> <p>Шевченко макс...мально відображає духовність українця, як у позитивних, так і в негативних аспектах. За його поезією можна скласти загальне уявлення про всі ментальні ознаки нашої нації. Нас можна зрозуміти. І, відповідно, для іноземців – це своєрідна енциклопедія українця. А для самих українців – це своєрідне дзеркало.</p> <p>Окрім цього, Шевченко володіє надзвичайним даром любити. Любити простір, в якому живе, і (с/з)творювати _____ навколо себе простір любові. Любові до землі, жінки, дитини, до власних національних г...роїв, людини, як такої.</p> <p>Він тол...рантна особистість у своїй поезії, в аспекті конфесійному, і в національному, і в моральному.</p> <p>Ну, а далі можн... говорити про обшир його мови, художніх засобів, які він творить і використовує. Про внесок у світову літературу та в літературу українську в плані творе...я нових жанрів, освоєння нових образів чи (інтер)текстуальності _____. Для читача, який хоче зрозуміти феномен Шевченк..., суть полягає, власне, у відчу...і відповідальності, любові до українства.</p> <p style="text-align: right;">(За І. Савченко)</p>	L	L
		0	0
		1	1
		2	2
		3	3
		4	4
		5	5
		6	6
		7	7
		8	8
		9	9
		10	10
10	<p>Вставте, де потрібно, пропущені розділові знаки.</p> <p>Традиційно вважається що нова українська література починається із «Енеїди» Івана Котляревського. Мовляв він надрукував перший (чи один із перших) творів розмовною українською мовою. Насправді це не зовсім так. Зафіксовані на письмі твори «живою» українською мовою були відомі набагато раніше. Наприклад, із XVI ст. дійшли до нас написані нею Пересопницьке Євангеліє різні учительні Євангелія, вірш «Хто йдеш мимо...». У XVII ст. був уже надрукований перший твір розмовною українською мовою – «Трагедія руська», у XVIII ст. цією мовою друкувалися книги в Почаєві.</p> <p>Проте можна погодитися що нова українська література почалася від «Енеїди» Котляревського – твору високого рівня, який помітно перевершував усі твори писані розмовною українською мовою, які з'явилися до того часу. У творі Котляревського говориться про серйозні речі але говориться з гумором. З іншого боку «Енеїда» твір «реалістичний». Тут йдеться про українське життя кінця XVIII – початку XIX ст. – хай навіть у дещо викривленому гумористичному дусі.</p>	L	L
		0	0
		1	1
		2	2
		3	3
		4	4
		5	5
		6	6
		7	7
		8	8
		9	9
		10	10

	<p>При цьому переважно висвітлюються реалії життя українського козацтва. Навіть можна говорити що «Енеїда» – твір про українське козацтво.</p> <p>(За П. Кралюком)</p>										
11	<p>Знайдіть правильну відповідь і обведіть її кружечком.</p> <p>а) Автор твору «Всякому місту – звичай і права»:</p> <p>1) Михайло Петренко;</p> <p>2) Левко Боровиковський;</p> <p>3) Григорій Сковорода.</p> <p>б) Автор твору «Наталка Полтавка»:</p> <p>1) Іван Котляревський;</p> <p>2) Микола Костомаров;</p> <p>3) Григорій Квітка-Основ'яненко.</p> <p>в) Автор твору «Човен»:</p> <p>1) Віктор Забіла;</p> <p>2) Євген Гребінка;.</p> <p>3) Леся Українка.</p>	<p>L</p> <p>0</p> <p>1</p> <p>2</p> <p>3</p>	<p>L</p> <p>0</p> <p>1</p> <p>2</p> <p>3</p>								
12	<p>Установіть відповідність між твором та його жанром, з'єднавши стрілочками рядки.</p> <table> <tr> <td>Т. Шевченко «Тополя»</td> <td>сентиментальна повість</td> </tr> <tr> <td>Г. Квітка-Основ'яненко «Маруся»</td> <td>реалістична поема</td> </tr> <tr> <td>І. Котляревський «Наталка Полтавка»</td> <td>романтична балада</td> </tr> <tr> <td>Т. Шевченко «Наймичка»</td> <td>соціально-побутова драма</td> </tr> </table>	Т. Шевченко «Тополя»	сентиментальна повість	Г. Квітка-Основ'яненко «Маруся»	реалістична поема	І. Котляревський «Наталка Полтавка»	романтична балада	Т. Шевченко «Наймичка»	соціально-побутова драма	<p>L</p> <p>0</p> <p>1</p> <p>2</p> <p>3</p> <p>4</p>	<p>L</p> <p>0</p> <p>1</p> <p>2</p> <p>3</p> <p>4</p>
Т. Шевченко «Тополя»	сентиментальна повість										
Г. Квітка-Основ'яненко «Маруся»	реалістична поема										
І. Котляревський «Наталка Полтавка»	романтична балада										
Т. Шевченко «Наймичка»	соціально-побутова драма										
13	<p>Дайте розгорнуту відповідь: «Чи може мистецтво перемогти смерть?».</p> <p>Використайте приклади з вірша та власні міркування. Відповідь запишіть у вигляді твору-роздуму (8-10 речень). На користь ваших міркувань наведіть 3 (три) аргументи.</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>L</p> <p>0</p> <p>1</p> <p>2</p> <p>3</p> <p>0</p> <p>1</p>	<p>L</p> <p>0</p> <p>1</p> <p>2</p> <p>3</p> <p>0</p> <p>1</p>								

	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>		
14	<p>Впізнай традицію. Подається опис обряду – потрібно відгадати і записати назву свята.</p> <p>1. У цей день люди освячують кошики з їжею, ласують паскою, вітають одне одного словами «Христос воскрес!».</p> <p>_____</p> <p>2. Дівчата пускають вінки на воду, стрибають через вогонь.</p> <p>_____</p> <p>3. Увечері родина збирається за столом, на якому має бути 12 пісних страв, а під скатертину кладуть сіно. _____</p> <p>4. Господарі прикрашають оселю зеленими гілками, травами, квітами. _____</p> <p>5. Люди несуть воду до церкви для освячення, вважаючи її цілющою. _____</p> <p>6. Дівчата ворожать на судженого в ніч перед святом. _____</p>	L 0 1 2 3 4 5 6	L 0 1 2 3 4 5 6
15	<div data-bbox="175 1344 622 1713" data-label="Image"> </div> <p>У 3 (трьох) реченнях опишіть предметний символ та один із обрядів, у якому він відіграє важливу роль.</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	L 0 1 2 3 4 5 6	L 0 1 2 3 4 5 6

